

**Голові разової спеціалізованої
вченої ради ДФ 20 051.138
Прикарпатського
національного університету
імені Василя Стефаника
доктору юридичних наук,
професору Павлу Львовичу
ФРІСУ**

РЕЦЕНЗІЯ

**доктора юридичних наук, професора, завідувача кафедри судочинства
Навчально-наукового юридичного інституту Прикарпатського
національного університету імені Василя Стефаника
КЕРНЯКЕВИЧ-ТАНАСІЙЧУК Юлії Володимирівни
на дисертацію ВАРИВОДИ Ірини Миколаївни на тему:
«ІНФОРМАТИЗАЦІЯ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ ЯК
НАПРЯМ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОЇ
ПРОЦЕСУАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ»,
поданої на здобуття ступеня доктора філософії
за спеціальністю 081 Право**

Актуальність теми дисертаційної роботи.

У сучасних умовах цифрової трансформації державного управління, інформатизація правосуддя набуває особливого значення як ключовий інструмент забезпечення ефективності, прозорості та доступності кримінального провадження. Для України, яка перебуває в процесі реформування правової системи та інтеграції до європейського правового простору, впровадження сучасних інформаційно-комунікаційних технологій у кримінальне судочинство є не лише технічним викликом, а й стратегічним напрямом розвитку кримінальної процесуальної політики.

Актуальність обраної теми обумовлена низкою чинників: потребою у підвищенні ефективності досудового розслідування та судового розгляду шляхом автоматизації процесів обліку, реєстрації, документообігу та контролю за процесуальними строками; необхідністю мінімізації людського чинника, що сприяє зниженню рівня корупції та забезпечує неупередженість

правосуддя; викликами безпеки та конфіденційності інформації в умовах збройного конфлікту та кібератак, що вимагає формування надійних інституційних та технологічних механізмів захисту даних; відсутністю цілісної концепції інформатизації кримінального провадження тощо.

Попри окремі позитивні зрушення – запровадження Єдиного реєстру досудових розслідувань, систем відеофіксації, електронного документообігу, в Україні досі бракує системного, нормативно врегульованого підходу до цифровізації кримінального провадження. У цьому контексті інформатизація виступає не лише як технічне рішення, а як елемент оновленої кримінальної процесуальної політики, яка має відповідати демократичним стандартам, принципам верховенства права та забезпечення прав людини.

Таким чином, дослідження інформатизації кримінального провадження як напряму розвитку кримінальної процесуальної політики є своєчасним, науково значущим і має важливе практичне значення для удосконалення національної системи кримінального правосуддя.

Наведене обумовлює актуальність обраної теми дисертації та доцільність проведення наукового дослідження відповідної проблематики Вариводою Іриною Миколаївною.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційна робота виконана на кафедрі політики у сфері боротьби зі злочинністю та кримінального права Навчально-наукового юридичного інституту Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника відповідно до Основних наукових напрямів та найважливіших проблем фундаментальних досліджень у галузі природничих, технічних, суспільних і гуманітарних наук на 2024-2028 рр., затверджених постановою президії Національної академії наук України від 10.01.2024 р. № 8.

Тема дисертації Вариводи І. М. затверджена Вченою радою Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника (протокол № 9 від 26 жовтня 2021 р.).

Наукова новизна роботи та достовірність одержаних результатів, що виносяться на захист. Дисертація вирізняється тим, що в ній сформульовано та узагальнено теоретико-прикладні висновки інформатизації кримінального провадження України як одного з напрямів розвитку кримінальної процесуальної політики України. Дисертантка представила науковій спільноті власні напрацювання та сформулювала на їх основі висновки, що визначають наукову новизну та достовірність отриманих результатів у межах обраної тематики.

Зокрема, особливою науковою цінністю відзначаються запропоновані дисертанткою дефініції ключових понять дисертації: «інформатизації кримінального провадження» як одного з напрямів розвитку кримінальної процесуальної політики України, а також «кримінальної процесуальної діяльності з використанням технічних та інформаційно-аналітичних засобів».

Заслуговує на підтримку висловлена у науковій новизні позиція авторки щодо необхідності розмежування між електронною кримінальною процесуальною діяльністю та кримінальною процесуальною діяльністю з використанням технічних та інформаційно-аналітичних засобів.

Окремої уваги заслуговують розроблені у роботі основні засади та концептуальні підходи щодо здійснення інформатизації кримінального провадження в рамках діяльності усіх органів досудового розслідування та суду.

Вдалими є також удосконалення підходів щодо визначення правового статусу електронних документів як доказів у кримінальному провадженні, а також щодо визначення поняття «електронне кримінальне провадження».

Потрібно відзначити, що дисертаційна робота Вариводи І. М. містить низку інших положень, які свідчать про оригінальність отриманих результатів. Дисертантка зуміла знайти нові аргументи на підтвердження своїх наукових поглядів і тверджень, а також реалізувати їх у запропонованих рекомендаціях щодо вдосконалення чинного законодавства та практики його застосування.

Теоретичне та практичне значення одержаних результатів дисертаційного дослідження Вариводи І. М. визначається можливістю їх використання у науково-дослідній сфері – для подальших досліджень кримінальної процесуальної політики взагалі та щодо здійснення інформатизації кримінального провадження, зокрема. Також результати можуть бути застосовані у законотворчій діяльності – при розробці пропозицій та рекомендацій щодо удосконалення формування та реалізації кримінальної процесуальної політики у сфері інформатизації кримінального провадження, а також у правозастосовній діяльності – для забезпечення ефективного функціонування та використання органами кримінальної юстиції інформаційно-телекомунікаційних технологій під час кримінального провадження.

Окремо варто наголосити на можливості застосування отриманих наукових результатів в освітньому процесі – при викладанні навчальної дисципліни «Кримінальне процесуальне право», підготовці підручників, посібників та методичних рекомендацій.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків, рекомендацій, сформульованих у дисертації, їх новизна. Дисертаційна робота Вариводи І. М. характеризується належним рівнем обґрунтованості наукових положень, висновків та рекомендацій. Дисертанткою опрацьовано широкий перелік науково-теоретичних джерел, емпіричного матеріалу, нормативно-правових актів України та міжнародно-правових документів. Зокрема, перелік джерел, використаних авторкою, налічує 160 найменувань. Дисертантка продемонструвала високий рівень знань, а також уміння здійснювати аналітичне та глибоке опрацювання наукової літератури.

Повнота дослідження відповідної тематики та достовірність наукових результатів, запропонованих Вариводою І. М., зумовлені логічно вибудованою структурою роботи, правильним визначенням об'єкта та предмета дослідження, його мети й завдань. Дисертаційна робота складається із переліку умовних позначень, вступу, трьох розділів, які охоплюють сім

підрозділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Запропонована структура дозволила всебічно розкрити тему дослідження: від історичного генезису правового регулювання впровадження інформаційно-телекомунікаційних технологій у діяльність органів кримінальної юстиції до аналізу сучасних тенденцій та перспектив використання інформаційно-телекомунікаційних систем на стадії досудового розслідування та під час судового розгляду. Таким чином, структура роботи сприяє вирішенню завдань, поставлених авторкою. Виклад матеріалу відзначається юридичною грамотністю та системністю, а наукова дискусія – аргументованістю.

Дисертаційна робота містить наукові положення, що мають важливе теоретичне та практичне значення. Ознайомлення зі змістом дисертації Вариводи І. М. дає підстави зробити висновок, що рівень обґрунтованості наукових положень, висновків та рекомендацій у роботі загалом відповідає вимогам, які ставляться до наукових досліджень такого рівня.

Дисертанткою використано різноманітні методи наукового аналізу інформатизації кримінального провадження як напряму розвитку кримінальної процесуальної політики України. У роботі поєднано загальнонаукові та спеціальні методи дослідження. Зокрема, серед загальнонаукових методів використано дедукцію, індукцію, аналіз та синтез. Серед спеціальних наукових методів застосовано, зокрема, порівняльно-правовий та герменевтичний методи.

Науково-методичні аспекти цього дослідження сформовані на основі вивчення, аналізу та переосмислення теоретичних і методологічних праць вітчизняних та зарубіжних науковців і практиків щодо проблем і шляхів удосконалення правового регулювання електронного кримінального провадження.

Характеристика основних положень роботи. Дисертаційна робота має логічну структуру та відповідає вимогам щодо обсягу, що зумовлено метою й завданнями дослідження.

У розділі 1 «Теоретико-правові засади забезпечення інформатизації кримінального провадження» дисертантка досліджує генезис і сучасний стан використання інформаційно-комунікаційних технологій у кримінальному процесі. Також у цьому розділі визначено поняття та з'ясовано сутність інформатизації кримінального провадження як одного з напрямів розвитку кримінальної процесуальної політики України. Крім того, здійснено аналіз електронного кримінального провадження.

Розділ 2 «Міжнародні стандарти і досвід інформатизації кримінального провадження зарубіжних країн» присвячений характеристиці різних моделей кримінальної процесуальної політики та встановленню їх впливу на формування ідей здійснення електронної трансформації кримінального процесу. Також у цьому розділі окрема увага зосереджена на дослідженні досвіду створення електронних кримінальних систем та поступового переходу до спільного електронного простору кримінального провадження в межах Європейського Союзу.

У розділі 3 «Реалізація інформатизації кримінального провадження як напряму розвитку кримінальної процесуальної політики України: сучасний стан, проблеми, шляхи вдосконалення» дисертантка розкриває проблематику використання інформаційно-телекомунікаційних систем та їх можливостей під час досудового розслідування та судового розгляду кримінального провадження. Висловлено пропозиції щодо доповнень та змін кримінальних процесуальних норм у частині правового регулювання електронного кримінального провадження.

Висновки дисертанта відзначаються належною обґрунтованістю, підтверджені в тексті роботи та відповідають визначеним меті й завданням дослідження.

Повнота викладення матеріалів дисертаційного дослідження. Основні положення дисертаційної роботи Вариводи І. М. викладено у дев'ятох наукових публікацій, з яких три наукові статті у виданнях, що входять до переліку наукових фахових видань України з юридичних наук,

одній науковій статті, опублікованій в періодичному науковому виданні, проіндексованому у базі даних Web of Science Core Collection, чотирьох тезах доповідей на науково-практичних конференціях, а також одній науковій статті, що додатково відображає результати дисертації.

Відсутність порушення академічної доброчесності. Дисертація Вариводи І. М. є самостійним науковим дослідженням, містить авторські висновки та практичні рекомендації.

За результатами аналізу тексту дисертації та публікацій не виявлено ознак академічного плагіату чи елементів фальсифікації. Авторка використала посилання на власні наукові публікації, роботи інших дослідників, нормативні акти та інші джерела, що підтверджує дотримання вимог академічної доброчесності.

Дискусійні положення та зауваження до змісту дисертації.

Позитивно оцінюючи актуальність проведеного дослідження Вариводи Ірини Миколаївни на тему «Інформатизація кримінального провадження як напрям розвитку кримінальної процесуальної політики України», наукову новизну, обґрунтованість і достовірність отриманих результатів, високий теоретичний рівень та практичну значущість висновків, варто вказати, що це не виключає наявності зауважень до її змісту та деяких пропозицій, що свідчить про необхідність вступити в дискусію з автором роботи з тією метою, аби почути додаткову аргументацію на користь тих чи інших висвітлених наукових підходів, їхньої повноти. Найбільш суттєвими з таких зауважень, вважаємо, наступні:

1. У межах підрозділу 1.2. авторці варто визначитися з понятійним апаратом дисертації, окресливши наступні близькі за змістовим наповненням категорії, які присутні далі у тексті роботи, та встановити їх співвідношення з поняттям «інформатизація», зокрема: «штучний інтелект» (стор. 102, 106), «діджиталізація» (стор. 70, 101), «оцифрування» (стор. 79, 114), «автоматизація» (стор. 73, 135), «цифровізація» (стор. 100, 102, 103, 116, 146).

2. У підрозділі 1.2 дисертантка слушно розмежовує напрями кримінальної процесуальної політики та напрями розвитку кримінально-процесуальної політики, класифікує напрями кримінальної процесуальної політики за різними критеріями. При цьому хотілося б, щоб авторка ще й окрему увагу зосередила на окремих напрямках розвитку кримінально-процесуальної політики, запропонувавши перелік останніх.

3. У контексті впровадження технології аналізу даних та штучного інтелекту в судові процеси (стор. 106) цікавою була б позиція авторки щодо можливості використання штучного інтелекту при написанні судового рішення, наприклад, ChatGPT?

4. На стор. 55 дисертантка зазначає, що: «Використання інформаційно-комунікаційних технологій здійснюється на усіх стадіях кримінального провадження та поширюється на широке коло осіб. Тому питання щодо поняття «інформатизація кримінального провадження» слід розглядати не лише в контексті діяльності судових органів влади, але щодо реалізації своїх процесуальних прав та обов'язків іншими суб'єктами кримінального провадження», на стор. 122 авторка також наголошує, що: «Кримінальна процесуальна діяльність охоплює всі стадії кримінального провадження».

З огляду на це виникає питання, чому у розділі 3 роботи «Реалізація інформатизації кримінального провадження як напряму розвитку кримінальної процесуальної політики України: сучасний стан, проблеми, шляхи вдосконалення» дисертантка здійснює тільки характеристику використання інформаційно-телекомунікаційних систем та їх можливостей під час досудового розслідування та під час судового розгляду кримінального провадження, залишаючи поза предметом своєї уваги використання інформаційно-телекомунікаційних систем та їх можливостей на інших стадіях кримінального провадження (наприклад, на стадії виконання вироку)?

Проте висловлені зауваження не торкаються концептуальних положень дисертаційної роботи, стосуються дискусійних проблем, не применшують

належного рівня дослідження і не впливають на загальну позитивну оцінку дисертації та на її наукову і практичну цінність.

Загальний висновок. Дисертація Вариводи Ірини Миколаївни на тему «Інформатизація кримінального провадження як напрям розвитку кримінальної процесуальної політики України» за актуальністю, ступенем новизни, обґрунтованістю, науковою та практичною цінністю здобутих результатів, повнотою опублікування матеріалів дисертації у наукових фахових виданнях відповідає спеціальності 081 «Право» та вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44 (зі змінами) та наказу Міністерства освіти і науки України «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» від 12 січня 2017 року № 40 (зі змінами), а її авторка Варивода Ірина Миколаївна заслуговує на присудження ступеня доктора філософії зі спеціальності 081 «Право».

Рецензент:

**Доктор юридичних наук, професор,
завідувач кафедри судочинства Навчально-наукового
юридичного інституту Прикарпатського
національного університету
імені Василя Стефаника**

Юлія КЕРНЯКЕВИЧ-ТАНАСІЙЧУК